

וְאִישׁ אֶת רְעֵת רֵעֵהוּ אֵל תּוֹשְׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם

בפרק האחרון בהלכות תעניות מגדיר הרמב"ם את מגמתם של ארבעת הצומות שנהגו ישראל להתענות בהם כזכר לחורבן:

רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה א

יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגנרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר: 'והתודו את עונם ואת עון אבותם' (ויקרא כ"ו) וגו'.

"האֲבָכָה בְּחֵדֵשׁ הַחֲמִשִּׁי?"

מן הראוי להעמיק ולהתבונן מה המקור לדברים מופלגים אלה של הרמב"ם. פרק ז' בזכריה פותח בסיפור על משלחת נכבדה הבאה "להללות את פני ה'":

זכריה פרק ז

(א) וַיְהִי בַשָּׁנָה אַרְבַּע לְדַרְיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ הָיָה דָבָר יְהוָה אֵל זְכַרְיָה בְּאֲרַבְעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּכֶסֶלֹ: (ב) וַיִּשְׁלַח בֵּית אֵל שֵׁר אֶצֶר וְרָגַם מֶלֶךְ וְאֲנָשָׁיו לְחַלּוֹת אֶת פְּנֵי יְהוָה: (ג) לֵאמֹר אֵל הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר לְבֵית יְהוָה זְבָאוֹת וְאֵל הַנְּבִיאִים לֵאמֹר הַאֲבָכָה בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה הַזֶּה כִּי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי זֶה כִּפְתָה שָׁנִים: פ (ד) וַיְהִי דָבָר יְהוָה זְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: (ה) אָמַר אֵל כֹּל עַם הָאָרֶץ וְאֵל הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר כִּי צַמְתֶּם וְסָפוּד בְּחֻמֵּי שֵׁי וּבְשִׁבְעֵי וְזֶה שְׁבַע שָׁנֹת הַצֹּמֹם צַמְתִּי אֲנִי: (ו) וְכִי תֹאכְלוּ וְכִי תִשְׁתּוּ הֲלוֹא אֲתֶם הָאֲכָלִים וְאֲתֶם הַשְּׂתִים: (ז) הֲלוֹא אֲתֶם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר קָרָא יְהוָה בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשִׁימִים בְּהַיּוֹת יְרוּשָׁלַם יִשְׁבֹת וּשְׁלֹחַ וְעַרְיָה סְבִיבֹתֶיהָ וְהַגָּב וְהַשְּׁפָלָה יִשָּׁב: פ (ח) וַיְהִי דָבָר יְהוָה אֵל זְכַרְיָה לֵאמֹר: (ט) כֹּה אָמַר יְהוָה זְבָאוֹת לֵאמֹר מִשְׁפַּט אָמַת עֲפֹטֹ וּמִסֹּד וּרְזֻמִים עָשׂוּ אִישׁ אֶת אֲזוּיוֹ: (י) וְאֲכַלְמֹנֹת וַיִּתּוּם זָר וְעָזִי אֵל תַּעֲשִׂקוּ וְרַעַת אִישׁ אֲזוּיוֹ אֵל תּוֹשְׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם: (יא) וַיִּמְאֲנוּ לְהַקְשִׁיב וַיִּתְּנוּ כֶתֶף סָרְרַת וְאֲזִיזָהּם הַכְּבִידֹ מִשְׁמוּעַ: (יב) וְלִבְכֶם שָׁמוּ שְׁמוֹ שְׁמִיר מִשְׁמוּעַ אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שְׁלַח יְהוָה זְבָאוֹת בְּרוּחוֹ בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשִׁימִים וַיְהִי קָצֶף גָּדוֹל מֵאֵת יְהוָה זְבָאוֹת: (יג) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ כִּן יִקְרָאוּ וְלֹא אֲשָׁמַע אָמַר יְהוָה זְבָאוֹת: (יד) וְאִסְעָרָם עַל כָּל הַגִּזְוִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּם וְהָאָרֶץ זָשִׁמָה אֲזַרְיָהֶם מֵעַבָר וּמִשָּׁב וַיִּשְׁיִבּוּ אֶרֶץ זְמֻדָה לְשִׁמָה:

חשאלה - שלא נשאלה

זכריה פרק ח

(א) ויהי דבר יהוה צבאות לאמר: (ב) כה אמר יהוה צבאות קנאתי לציין קנאה גדולה וזומה גדולה קנאתי לה: (ג) כה אמר יהוה שבתתי אל ציין ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר האמת והר יהוה צבאות הר הקדוש: ס (ד) כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברוחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: (ה) ורוחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משוחקים ברוחבתיה: ס (ו) כה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הוה בימים ההם גם בעיני יפלא גם יהוה צבאות: פ (ז) כה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארג מבוא השמש: (ח) והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ס (ט) כה אמר יהוה צבאות תזוהקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית יהוה צבאות ההיכל להבנות: (י) כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליצא ולבא אין שלום מן הער ואשלוז את כל האדם איש ברעהו: (יא) ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הוה גם יהוה צבאות: (יב) כי זרע השלום הנפן תתן פריה והארץ תתן את יכולה והשמים יתנו טלם והזוהקתי את שארית העם הוה את כל אלה: (יג) והיה כאשר הייתם קללה בצוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו תזוהקנה ידיכם: ס (יד) כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממותי להרע לכם בהקצוף אבותיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא זוממת: (טו) כן שבתתי זממותי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית יהודה אל תיראו: (טז) אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: (יז) ואיש את רעת רעהו אל תזשבו בלבבכם ושבעת שקר אל תאהבו כי את כל אלה אשר שינאתי גם יהוה: ס (יז) ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: (יט) כה אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום הזמשי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמערדים טובים והאמת והשלום אהבו:

מימי הבית השני - לימען אע

דברים אלה הם יסוד דברי הרמב"ם שתכלית הצומות:
 "כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ... שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב."
 "ואיש את רעת רעהו אל תזשבו בלבבכם..."

אחים חביבים שנואים

"הוי גוי זוטא עם כפוד עון ורע מרעים בנים משחיתים עונו את יקוק נאצו את קדוש ישראל נזרו אזור" (ישעיהו א ד')

מאמרי הראיה / חלק א / על במותינו חללים

סופר נעלה, מר א. ז. רבינוביץ,

שאלה קטנה שאלת ממני, שאלה כזאת אשר אדם שאינו סרבן שכמוני בודאי, חושב אתה ובצדק, שימלאנה תיכף ומיד בזריזות של קורת רוח: דמעה אחת, לתוך נאד שבל הדמעות, על הללי בת עמנו. נאד חדש, ודמעות חדשות, על חללים חדשים, על חללים צעירים ורעננים, שנשפך דמם בידי בני נכר פה בארץ אבות. ולא סתם צעירים, אלא צעירים בעלי לב ורגש, בעלי נשמה שלהכית, שבאו לשם תחית האומה והארץ, שמאסו בכל אידיאלי החיים, ובחרו להם את האחד לבנות בבנין האומה, בשובה אל אדמתה.

ולבני ציון היקרים כאלה. שנחשבו לנבלי חרש, איזה לב לא ימס ואיזו עין לא תרד דמעה ? !

מאמרי הראיה / חלק א / על במותינו חללים

אמנם אם חושב אתה, סופר נכבד, שבלא כל יסורים ודכדוכי נפש נוראים אוכל לתן לך את דמעותי, יש כאן איזה העלם דבר, שאנכי, שאינני מן המעלימים את מחשבותיהם, אספרה לך דברים כהוייתם. ויוכל להיות שגם על מכאובי הנורא הזה גם כן יש להזיל איזו דמעה, והיתה גם הדמעה הזאת מתערבת ועולה בלולה, אל תוך הנאד החדש הזה. כי מכאובי זה איננו מכאוב פרטי, מכאוב הוא הבוקע ועולה מתוך נשמתה של האומה, החשה את שברה הגדול כים.

מאמרי הראיה / חלק א / על במותינו חללים

"אחים חביבים - שנואים, נשמות קדושות - משוקצות כמומאת הנידה"

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לו עמוד א

כדתניא: 'בנים אתם לה' אלהיכם', בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרוים 'בנים', אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרוים 'בנים', דברי ר' יהודה; רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים 'בנים', שנאמר: ... 'רע מרעים בנים משחיתים' (ישעיהו א)...".

